

El fum matà el rei de

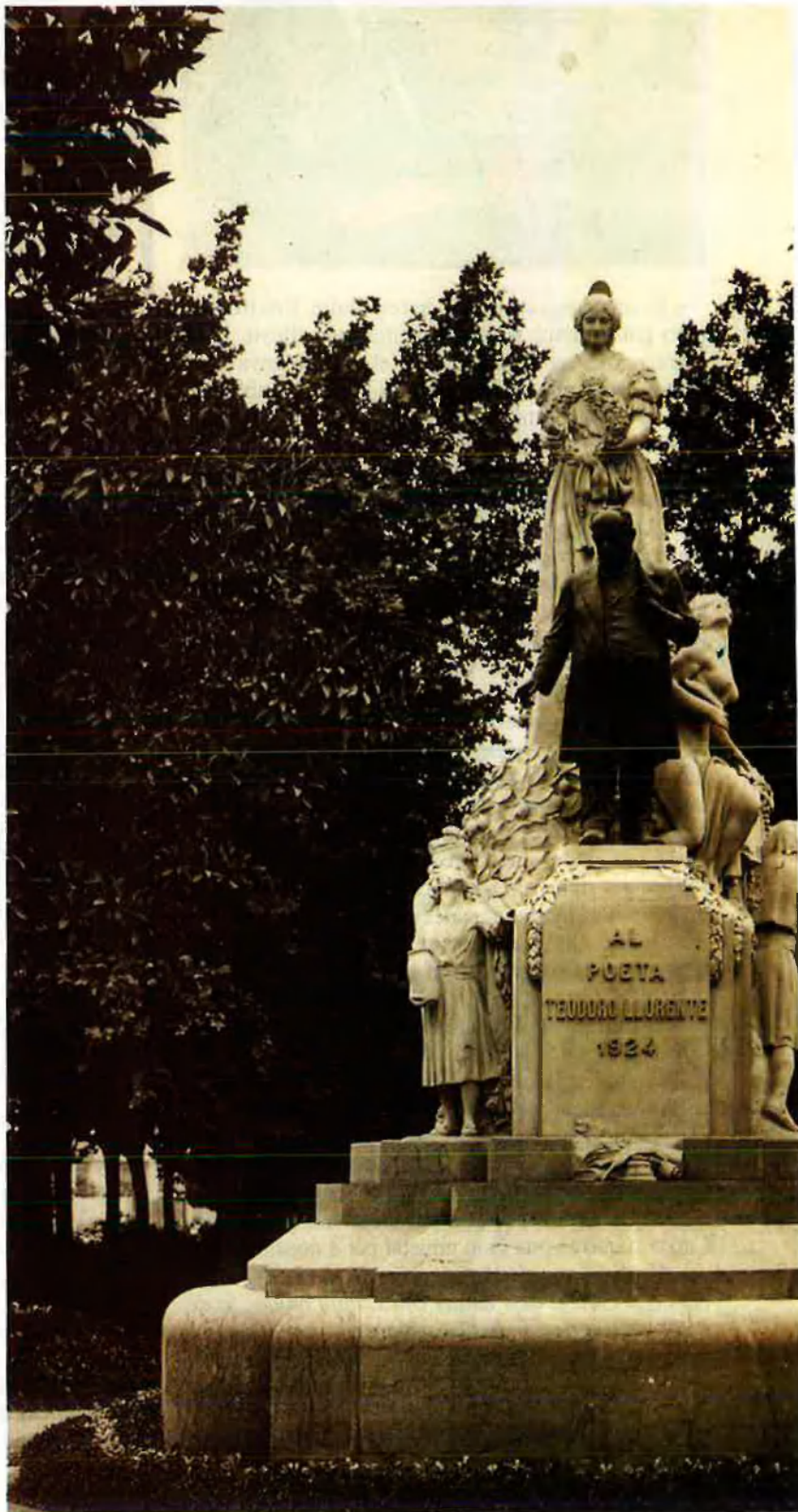
El fum dels cotxes i la indiferència, popular i oficial han fet malbé el monument que València va erigir a Teodor Llorente, autor de 'La barraca' i coronat rei de la poesia valenciana. Aquesta és la crònica de la decadència.

"Finalitzat el bellíssim discurs de l'alcalde, mentre la Banda Municipal executava l'himne de l'Exposició, el senyor Gayano, president de Nostre Pàtria, va tenir la delicada atenció d'oferir a la senyoreta Matilde Llorente Monleón, néta, com hem dit, del poeta, la simbòlica corona de llorer que dedicaven a aquest. La senyoreta Llorente i Monleón va besar, emocionada, l'expressiva ofrena, i la va dipositar en el monument, als peus del seu insigne antecessor, que tindria allà en el cel, per a la seua néta, el somriure d'amor amb què seguia els seus jocs i acollia les seues gracioses entremaliadures infantils.

"Seguidament, la Banda Municipal, va executar l'himne de l'Exposició, 'L'entrà de la murta' i 'Lo cant del valencià', que van ser escoltades en rigorós silenci i provocaren al final sengles explosions d'entusiasme.

"Amb això, i amb la retirada de l'alcalde als sons de la Marxa Reial, va terminar tan interessant acte."

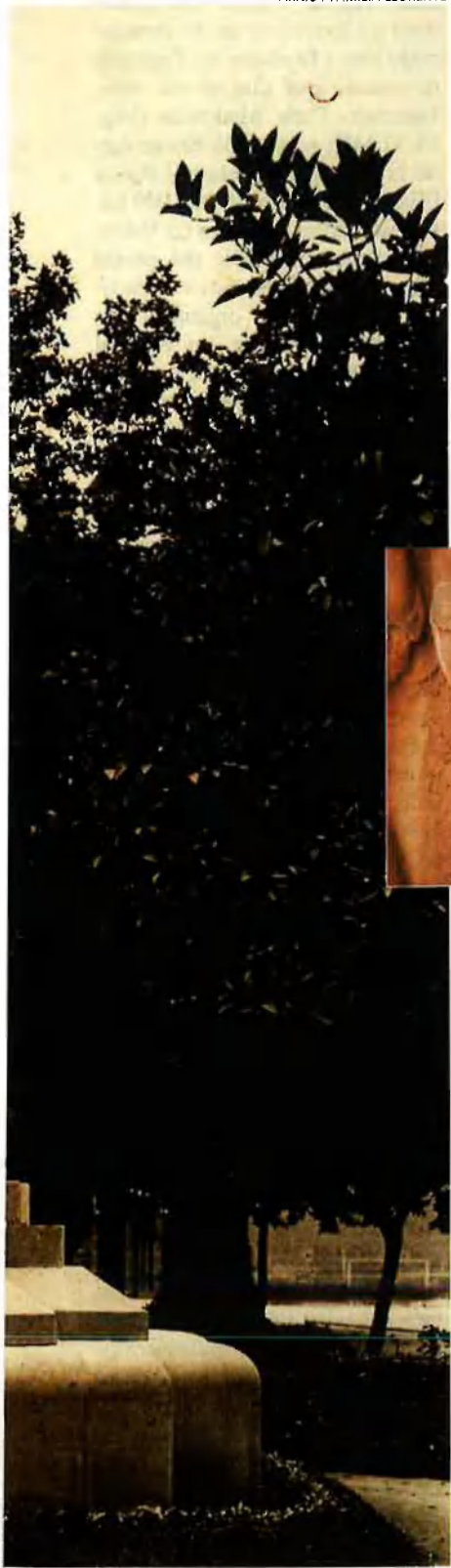
L'*Almanaque de Las Provincias* de l'any 1925 recollia així el final de la inauguració del monument a Teodor Llorente fundador d'aquell diari i pare coronat de les lletres valencianes. L'acte havia tingut lloc el dia 31 de juliol de

ls poetes valencians

ARXIU / FAMILIA LLORENTE

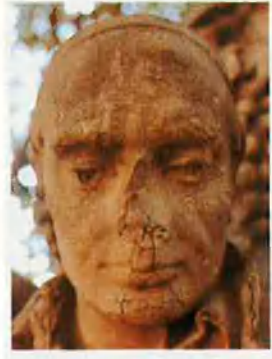

RAFA GIL

RAFA GIL

RAFA GIL

RAFA GIL

RAFA GIL

RAFA GIL

RAFA GIL

RAFA GIL

RAFA GIL

Vista general del monument el dia de la seua inauguració i detalls parcials de la situació actual de les figures que envolten la de Teodor Llorente, en bronze. La figura del poeta és l'única que es conserva bé.

Un dels esbossos premiats però no seleccionats. La xiqueta trista representa València i el rat penat, l'entitat del mateix nom. Per darrere hi havia les muntanyes de Montserrat, en record de la Catalunya cantada per Llorente.

l'any anterior, el 1924, i donava per finalitzat un complicat procés, començat el mateix any de la mort del poeta, el 1911. Un concurs de dissenys, convocat per la societat cultural Lo Rat Penat, i una subscripció popular van ser els punts d'arrancada per erigir aquest monument de València al seu poeta. Els problemes econòmics i organitzatius van allargar el projecte fins a aquell juliol del 1924 quan semblava que, per fi, el grup escultòric romandria, en perpetu homenatge, en la Gran Via de València, a l'alçada del carrer de Pizarro. Però de l'eufòria de la inauguració ja pràcticament ningú no se'n recorda i la pedra ha trobat un enemic encara més potent que la burocràcia o la dificultat pressupostària: la contaminació. A l'ombra d'unes magnòlies que han crescut molt més del previst, el tabaquer, la musa, Visanteta, Faust i Margarida, les figures al·legòriques que envoltaven l'escultura en bronze d'En Teodor, apareixen ara mutilades i cobertes d'una estranya capa negra. Josep Lluís Roig, professor de restauració de la Universitat Politècnica de València, que ha estudiat el monu-

ment en la seua tesi doctoral, és molt pessimista respecte a la seua situació. Segons indica: "la pedra utilitzada per a les figures que envolten la de Llorente, que és de bronze i és l'única que aguanta bé, és coneguda com pedra de bateig i va ser estreta d'una pedrera propera a Elda. Amb el temps hem trobat que era molt sensible a l'aigua i a la contaminació i en la Gran Via de València el trànsit de cotxes no para en tot el dia. Simplificant, podríem dir que es produeixen uns fenòmens químics en l'interior de la pedra que provoquen la formació de crostes que es van desprenent. Del temps en què jo vaig fer el meu darrer estudi sobre el monument, ara fa uns deu anys, fins ara, el deteriorament ha estat molt gran".

Oblidat i pràcticament cobert

Segons el restaurador Josep Lluís Roig, ja no hi ha cap solució per reparar el monument en pedra.

per la vegetació, el monument s'ensorra a bocins entre la indiferència oficial. EL TEMPS ha intentat saber, sense èxit, si l'Ajuntament de València té previst algun treball de reforma. Algunes informacions apuntaven que l'empresa Derribos Prieto havia rebut l'encarrec de "netejar-lo", però la regidoria de Cultura ni nega ni confirma aquest aspecte. En qualsevol cas, segons Josep Lluís Roig, ja és massa tard: "reconstruir-lo és pràcticament impossible. Una opció bona però molt cara és la de fer totes les figures en bronze, com la del poeta. En pedra seria molt complicat i, a la llarga, no molt llarga, tornariem a tenir el

mateix problema". Aquest tipus de pedra, el bateig, ha estat l'escolt pels constructors de la nova catedral de l'Almudena, a Madrid.

De Montserrat a Visanteta. La idea original d'erigir un monument a Llorente va ser del conegut periodista i fundador de l'agència de premsa que duu el seu nom, Francisco Peris Mencheta (Veg. EL TEMPS núm. 656). Era un darrer homenatge al poeta que durant l'Exposició Regional del 1909 havia estat coronat "poeta de València". Seguint el tòpic del pensat i fet, immediatament es va constituir un comitè per organitzar una subscripció popular, en el qual eren part fonamental el canonge Sanchis Sivera i el president de Lo Rat Penat, entitat patrocinadora, el baró d'Alcahalí. Però la tasca no era senzilla i potser les intencions no tan sinceres. El fet és que fins tres anys després no començaren a realitzar-se accions concretes per a tan exímia obra.

El primer que calia era dissenyar el monument i per tal de recollir idees, Lo Rat Penat va convocar un concurs d'esbossos. S'hi van presentar diversos escultors i arquitectes valencians. Entre els treballs que van rebre un accésit hi havia un que representava un bust de Llorente sobre una columna estreta, adornat per un rat penat en la part anterior i en la posterior per uns relleus a manera de muntanyes que volien representar, segons consta en la documentació: "*los accidentados picos de las de Montserrat y un trozo de la costa catalana, tan poéticamente elogiados por el inspirado cantor que, por gratitud imperecedera a un probado carino fraterno a la región que nadie como él sintió*". Però cap dels treballs no va agrair prou al jurat, que va decidir tirar pel dret i fusionar els dos que més li havien interessat en un de sol. Eren els de l'arquitecte Joaquín Dicenta i l'escultor Gabriel Borràs. La fusió va concloure amb un grup que representava el poeta i una alegre llauradora, Visanteta, en acte de coronar-lo. També apareix la poesia, en forma de clàssica musa nua. En un cos-

tat, un tabaletter i un dolçainer representen l'amor per la "terra valenciana" i a l'altre l'escena de Faust i Margarida, l'amor de Llorente per Goethe, de qui va fer versions en castellà. Els artistes, contents amb la decisió, van acordar que Dicenta realitzaria el basament per al grup escultòric i Borràs s'encarregaria de les peces. El senyor Amalio Gimeno, en representació del govern espanyol, va col·locar aquell any la primera pedra i tot seguit van començar els treballs del basament.

La guerra i els sous. Però la que aleshores va ser anomenada "Gran Guerra" i els successos amb què va repercutir a la ciutat de València, pujada dels jornals, vagues i alguns avalots pels carrers segons relata la premsa de l'època, van parilitzar la construcció. Ni Peris Mencheta ni el baró d'Alcahalí veurien el monument acabat i amb la seua mort desapareixia una bona part de l'espenta del projecte. Enmig de l'oblit general, algunes veus començaren a parlar de la informalitat del poble valencià i de la ingratitud cap al seu màxim poeta. El 1923, per fi, els treballs recomençaren. El canonge Sanchis Sivera i Federico Doménech, un impressor que ja en aquell moment s'havia fet amb el control de *Las Provincias*, el producte més perdurable de Llorente, van recollir les regnes de la iniciativa i Borràs va poder començar a treballar.

No sense problemes, però. En les cartes conservades, l'escultor expressa sovint queixes sobre el retardament de l'arribada dels diners i la falta de condicions a València per poder fondre i polir l'escultura del poeta que hauria de ser construïda finalment a Barcelona. Borràs, que aleshores era restaurador del museu d'art modern a Madrid, rebia excuses pel retardament dels treballs com "la calor" o havia de pagar per a consultar la maqueta del basament de Dicenta. Encara així, va continuar amb els treballs i el 30 de juliol del 1924, per fi, la comissió va lliurar el monument a l'Ajuntament. Només hi havia un petit

L'Ajuntament de València, dipositari de la donació popular, no ha fet mai res per restaurar el conjunt.

problema. De les 57.083 pessetes que van costar tots els materials i treballs de l'obra, la recaptació només havia sufragat 51.030 pessetes. Per tal de completar la diferència, la Diputació provincial i l'Ajuntament tornaren a obrir una nova subscripció, i aportaren, exemplarment, mil pessetes per institució. El cardenal-arquebisbe de Burgos, el Dr. Benlloch s'hi va sumar amb 500 més. Les aportacions menors del públic en general van aconseguir cobrir, per fi, el dèficit.

I així s'arribà a l'acte d'inauguració. Autoritats i familiars s'aplegaren al costat del monument, escortats per la banda municipal a les set de la vesprada d'aquell 31 de juliol del 1924. Entre discursos, records i adhesions, va destacar el sonet compost per a l'ocasió, en la vibrant lectura del cronista de la ciutat, Cebrián Mezquida:

Nou patriarca des jardins del Túria/ trovador de ton poble: alma bella,/ foc viu de nostre llar, llum sempre encesa/ dels regionals recorts fon ta cantúria.

Remors tons versos són de la boscuria,/ de l'orta i de la mar, del reine en pesa:/ en ells, dels cors amants bat la tendresa;/ i dels nobles guerrers llampa la fúria./

Als cims pujar saberes, i enlairar-te; feres palau de la barraca ombriu,/ i els tocs del tabalet tornes dolçures.

Has mort y vius: València hui festiva,/ en este trunfal lloch, vol, al posar-te/ que en ella, com bon fill, cútio perdures.

Potser era sincer el cronista i València volia que *cítio*, "constant" segons el *Diccionari Català-valencià-balear*, perdurara en la Gran Via el record de Llorente. Durant la guerra civil, per precaució, la seua imatge va ser retirada a un magatzem municipal, però la mesura era en realitat un excés de zel perquè Llorente, reconegut militant conservador, ja no era blanc de les ires revolucionàries. Reposant al costat de Visanteta, l'oblit i el sofre van demostrar ser més destructors.

Jordi Sebastià

Dalt, la figura de Llorente, retirada del monument durant la guerra civil. Baix, el conjunt sense la figura del poeta. Malgrat alguns comentaris, el conjunt no va patir cap atac i la retirada va ser preventiva.